

Глібко Сергій Васильович
*директор НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*
ORCID: 0000-0003-3398-9276

ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ

В роботі розглянута судова практика та зроблені висновки про можливі способи усунення прогалін в правозастосуванні законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: сумнівні операції, підозрілі операції, фінансовий моніторинг.

Hlibko Serhii
*Ph.D, Associate Professor, Head of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*
ORCID: 0000-0003-3398-9276

ISSUES OF APPLICATION OF LEGISLATION ON PREVENTION AND COMBATING OF LEGALIZATION (LAUNDERING) OF INCOME

The paper considers the case law and draws conclusions about possible ways to eliminate gaps in the implementation of legislation on the prevention and combating of legalization (laundering) of proceeds from crime.

Keywords: suspicious transactions, suspicious transactions, financial monitoring.

Забезпечення фінансового моніторингу здійснюється сталою системою законодавства з урахуванням іноземного законодавства та

практики міжнародних організацій. Необхідно констатувати також про наявність прогалин у відповідному законодавстві України, яке підтверджується окремими випадками заподіяння шкоди учасникам фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, а також проявляються при правозастосуванні в судовій практиці.

Як правило, проблеми застосування законодавства про фінансовий моніторинг межують з питаннями врахування правових та економічних проблем ризиків при здійсненні перегляду коштів [1], при інтернет розрахунках [2]. Особливо заслуговують уваги висновки щодо управління ризиками при здійсненні фінансових операцій [3]. Розглянемо деякі судові рішення, які підтверджують наведені тези.

При аналізі судової практики враховувалися норми «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII (далі- Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII), який втратив чинність, але на підставі статті 15 якого аналізувалися такі операції, які підлягали обов'язковому фінансовому моніторингу та сумнівні. Також враховувався Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX (далі – Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX).

Так, в ході судового розгляду по справі № 910/22347/15 [4] виявилось, що підписи на чеках були підробленими. Даний факт свідчив про те, що оскаржувані операції були проведені за відсутності користувачів платіжних карток, що було порушенням як постанови Національного банку України (далі – НБУ), так і договору еквайрингу. Якщо проаналізувати дану справу № 910/22347/15 відповідно до чинного законодавства, то фінансова операція класифікувалася би як підозріла і могла бути об'єктом фінансового моніторингу (ч. 1 ст. 21 Закону). В той же час, окрема типова операція, що повинна бути підозрілою, не врахована при моніторингу працівниками банку у зв'язку з прогалинами у локальних нормативно-правових актах. У якості висновку по цій справі можна зазначити, що банком не було

віднесено до операцій, що підлягають фінансовому моніторингу певних дій з фінансовими інструментами, які можливо розглядати як правові ризики банківських послуг.

16.06.2010 р., 30.05.2013 р. між двома недержавними банками укладено договір про встановлення кореспондентських відносин. У період з 08.06.2015р. по 26.08.2015 р. банком 2 з кореспондентських рахунків банку 1, відкритих на підставі вказаних договорів, було списано грошові кошти в сумі 2 176 501,86 грн. 05.06.2015 року Правлінням НБУ прийнято постанову №358/БТ «Про віднесення банку 1 до категорії неплатоспроможних». Виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 05.06.2015 року прийнято рішення № 114 «Про запровадження тимчасової адміністрації у банку 1» з 08.06.2015 р. по 07.09.2015 р. включно. На час списання банком 2 грошових коштів з кореспондентських рахунків банку 1 останній був кредитором банку 2, а тому на нього поширювались обмеження, встановлені п. 1 ч. 5 ст. 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», і самостійне списання ним з рахунків банку 2 вартості послуг, наданих за вказаними договорами, було неправомірним [5].

У даній справі наявний правовий ризик, який має самостійну класифікацію та пов'язаний з несумлінним виконанням обов'язків уповноваженою особою банку. Не завжди несумлінні дії працівників банків підпадають під фінансовий моніторинг, хоча мають характер правового ризику. Викладене свідчить, що потребується удосконалення законодавства з фінмоніторингу, бо не завжди несумлінні дії працівників банку, який сам є суб'єктом фінмоніторингу, підпадають під дію фінмоніторингу, хоча чітко реалізуються як правові ризики з відповідними наслідками.

При перевірці банком наявності шахрайських транзакцій в його еквайринговій мережі в електронному звіті було виявлено таку операцію, яка була здійснена по платіжному терміналу торговця, торговця-ФОП, внаслідок чого банку було завдано збитків у розмірі 3577,16 дол. США (за офіційним курсом НБУ на день операції – 101054.76 грн.). Суд, за результатами розгляду цієї справи задовольнив вимоги банку, оскільки за умовами договору, укладеними між

сторонами не було передбачено обов'язку еквайра відшкодувати торговцю понесені збитки внаслідок визнання шахрайськими проведених ним операцій [6].

Якщо проаналізувати дану справу відповідно до чинного Закону, то фінансова операція класифікувалася як підозріла і могла бути об'єктом фінансового моніторингу (ч.1 ст. 21 Закону № 361-І від 06.12.2019 р.). Таким чином, зміст рішення у справі підкреслює, що відсутність в банку своєчасного фінансового моніторингу з причин недостатнього визначення сумнівних операцій в банківських документах може призвести до значних збитків.

На нашу думку, для попередження подібної ситуації необхідно в умовах договору визначити суб'єкта, який має нести відповідальність у разі здійснення шахрайських дій при проведенні операцій, які несуть в собі додаткові ризики, а банкам необхідно затвердити для власного користування додаткову типізацію підозрілих здійснюваних операцій.

17 вересня 2012 р. року з платіжної картки фізичної особи, виданої недержавним банком, у м. Бангкок Королівства Таїланд було знято грошові кошти у розмірі 2 417,88 доларів США. У ході судового розгляду встановлено, що у той час, коли фізична особа перебувала на території України проведено п'ять операцій, які супроводжувались коректним вводом ПІН-коду. Суд задовольнив вимоги фізичної особи, адже банк не зміг довести обставини, які безспірно доводять, що фізична особа своїми діями чи бездіяльністю сприяла втраті, незаконному використанню ПІН коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції [7].

Якщо проаналізувати дану справу відповідно до чинного Закону, то фінансова операція класифікувалася як підозріла і могла бути об'єктом фінансового моніторингу (ч.1 ст. 21 Закону України № 361-ІХ від 06.12.2019). Тобто, ця справа підкреслює необхідність додаткового локального регулювання. Як висновок необхідно відмітити, що банком не було належним чином враховано законодавство про фінансовий моніторинг при наявності для цього усіх підстав.

20 лютого 2014 року недержавний банк відкрив фізичній особі 2 карткових рахунка 16 вересня 2014 року о 3 год. 35 хв. особі на-

дійшло два sms- повідомлення про те, що з обох рахунків списано 10 000 грн 00 коп. та 4 000 грн 00 коп. В ході судового розгляду було встановлено, що списання коштів з фізичної особи було здійснено через «фітингову» систему шахраїв, яка була розрахована не тільки на неуважність користувачів системи «Приват 24», а й на наявність особливостей деяких сервісів системи «Приват 24», які шахрай може використовувати для обману користувачів системи. Ураховуючи відсутність обставин, які безспірно доводять, що фізична особа своїми діями чи бездіяльністю сприяла втраті, незаконному використанню пін-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції, суд зобов'язав банк повернути кошти [8].

Якщо проаналізувати дану справу відповідно до чинного Закону, то фінансова операція класифікувалася би як підозріла і могла бути об'єктом фінансового моніторингу (ч.1 ст. 21 Закону № 361-ІХ від 06.12.2019). В той же час, окрема типова операція, що повинна бути підозрілою, не врахована при моніторингу працівниками банку у зв'язку з прогалинами у локальних нормативно-правових актах. У якості висновку по цій справі можна зазначити, що банком не було віднесено до операцій, що підлягають фінансовому моніторингу певних дій з фінансовими інструментами, які чітко були правовими ризиками банківських послуг.

Наведена судова практика свідчить про необхідність організації правозастосовної діяльності, яка більш за все повинна ґрунтуватися на систематизації порушень законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Одним з необхідних методів є систематизація таких операцій, які є об'єктом фінансового моніторингу, та розширення їх типологізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібок С. В. Відкриття рахунків у банках та платіжні послуги: господарсько-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 126.
2. Глібок С. В. Правове забезпечення використання інновацій банками при наданні послуг в мережі Інтернет. *Правове регулювання відносин у мережі Інтернет* / за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. Харків: Право. 2016. С. 155-165.

3. Внукова Н. Н. Риск-ориентированный подход в борьбе с отмыванием средств и финансированием терроризма в законодательстве Украины в соответствии с международными стандартами. *Борьба с преступностью: теория и практика* : тезисы докладов VIII Международной научно-практической конференции (Могилев, 23 апреля 2020 года). Могилев : Могилев. институт МВД, 2020. С. 33–36.

4. Постанова Вищого господарського суду України від 3 жовтня 2018 р., судова справа № 910/22347/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69383999>.

5. Постанова Вищого господарського суду України від 20 квітня 2016 р., судова справа № 910/26348/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57307810>.

6. Постанова Вищого господарського суду України від 20 квітня 2016 р., судова справа № 910/26348/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57307810>.

7. Постанова Верховного Суду України від 13 травня 2015 р., судова справа № 6-71цс15. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vsu_vid_13_05_2015_roku_u_spravi_6_71tss15.

8. Постанова Верховного Суду України від 23 січня 2018 р., судова справа № 202/10128/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53425083>.

REFERENCES

1. Hlibko, S. V. (2018). Vidkryttia rakhunkiv u bankakh ta platizhni posluhy: hospodarsko-pravovyi aspekt. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 6, 126 [in Ukrainian].

2. Hlibko, S. V. (2016). Pravove zabezpechennia vykorystannia innovatsii bankamy pry nadanni posluh v merezhi Internet. *Pravove rehuliuвання vidnosyn u merezhi Internet – Legal regulation of relations on the Internet*, Kharkiv: Pravo, 155–165 [in Ukrainian].

3. Vnuкова, N. N. (2020). Risk-oriyentirovannyi podkhod v borbe s otmyvaniyem sredstv i finansirovaniyem terrorizma v zakonodatelstve Ukrainy v sootvetstvii s mezhdunarodnymi standartami. *Borba s prestupnostyyu: teoriya i praktika: tezisy dokladov VIII Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (Mogilev. 23 aprelya 2020 goda) – Fight against crime: theory and practice: abstracts of the VIII International scientific-practical conference*, Mogilev : Mogilev. institut MVD, 33–36 [in Russian].

4. Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 3 zhovtnia 2018 r., sudova sprava № 910/22347/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69383999> [in Ukrainian].

5. Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 20 kvitnia 2016 r., sudova sprava № 910/26348/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57307810> [in Ukrainian].

6. Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 20 kvitnia 2016 r., sudova sprava № 910/26348/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57307810> [in Ukrainian].

7. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 13 travnia 2015 r., sudova sprava № 6-71tss15. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vsu_vid_13_05_2015_roku_u_spravi_6_71tss15 [in Ukrainian].

8. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23 sichnia 2018 r., sudova sprava № 202/10128/14-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53425083> [in Ukrainian].